

TÜRÜK

Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2014 Yıl:2, Sayı:3

Sayfa:112-122

ISSN: 2147-8872

**SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ NURİ ARLASEZ KOLEKSİYONU 263
NUMARADA MECMÛ'ATÜ'L-EŞ'ÂR ADIYLA KAYITLI ŞİİR MECMUASI
ve FİRÂKİYE AİT ŞİİRLER**

Merve Mutlu*

ÖZET

Mecmualar, edebiyat sahasındaki çalışmalar açısından oldukça önemli eserler arasındadır. Bu eserler vasıtasıyla ünlü şairlerin mevcut divânlarında yer almayan şiirleri ile edebiyat tarihimizde adı daha önce duyulmamış şairler ve şiirlerine de ulaşmamız mümkündür. Bunların yanı sıra mecmualar, yazıldıkları dönemin edebî beğenisi ve birtakım sosyokültürel özelliklerini yansıtması dolayısıyla, gerek Türk edebiyatı gerekse Türk kültürü ve tarihi açısından da oldukça önemlidir.

Makalede Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Kataloğu'nda 263 numarada *Mecmû'atü'l-Eş'âr* adıyla kayıtlı olan şiir mecmuası dış özellikleri, muhtevası ve bazı dil özellikleri açısından tanıtılmıştır. 71 varaktan oluşan mecmua, genellikle 16. yüzyılda yaşamış şairlerin şiirlerinden oluşmaktadır. Bu şairler ve kullandıkları nazım şekilleri ile mecmuadaki şiirlerin bahir ve kalıpları tablolar hâlinde verilmiştir.

Ardından makalenin önemli bir bölümünü oluşturan, mecmuadaki *Firâkî*'ye ait yeni şiirlere yer verilmiştir. Bu şiirler vezinleriyle birlikte, mecmuadaki varak sıra numarasına göre tertip edilmiş, yine bunların mecmuadaki varak numaraları, ilgili şiirin altında parantez içinde verilmiştir.

Bu çalışmada amaç, mecmuaların edebiyat tarihimiz açısından önemini vurgulamak ve pek çok değerli şairimizin yeni şiirlerinin gün yüzüne çıkarılması doğrultusunda yapılacak diğer çalışmalara katkı sağlayabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyat Tarihi, Süleymaniye Kütüphanesi, Mecmua, Şiir, Firâkî.

• Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, Sosyalbilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mrvmtl@hotmail.com

**MECMŪ'ATŪ'L-EŞ'ÂR RECORDED ON NUMBER 263 IN THE NURİ
ARLASEZ COLLECTION IN SŪLEYMANİYE LIBRARY AND THE
POEMS BELONG TO FİRÂKÎ**

ABSTRACT

In terms of Turkish literature, poetry journals are among the highly important literary works. By means of these works, we can both reach poems of some famous poets which don't take place in their dîvâns and poets whose names are unknown in our literature history. In addition to these, poetry journals are highly important not only Turkish literature but also Turkish culture and history because they reflect both literary preference and several sociocultural features of the time they written.

The article contains the presentation of the poetry journal listed as *Mecmû'atü'l-Eş'âr* recorded on number 263 in the Nuri Arlasez Collection in Süleymaniye Library in terms of shape, content and some linguistic features. The poetry journal which is composed of 71 foils generally contains the poems of 16th century poets. Together with these poets and poem forms that they used, the metrical frameworks of the poems and sort of them also are given though tables.

Then, representing a significant part of the article, the poems which belong to *Firâkî* are given place. These poems are given in order of their foil numbers in the poetry journal together with their metrical frameworks. Foil numbers of the poems are given in brackets under the related poems.

The purpose of this study is to emphasize importance of poetry journals in terms of our literature history and make contribution to new studies that will be done in the future, in order that new poems of lots of valuable poets can be unearthed.

Keywords: Turkish Literature History, Süleymaniye Library, Poetry Journal, Poem, Firâkî.

GİRİŞ

*‘Mecmua kelimesi Arapça cem’ kökünden gelmektedir. Toplamak, derlemek, bir araya getirmek anlamlarında kullanılan mastardan yapılan mecmû’ ise toplanmış, derilmiş demektir. Bu kelimenin müennisi ise mecmuadır. Anlamı da toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitaptır.*¹

Farklı yazarların farklı nitelikteki eserlerinden oluşan yazma kitaplar da mecmua adıyla anılmakta olup böylesi mecmualarda, bir şairin dîvânının tamamına da rastlanabilmektedir.²

¹ Günay Kut, “Mecmualar”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler*, C.: 6, Dergah Yayınları, İstanbul 1986, s. 170.

² Atilla Özkırımlı, “Mecmua”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.: 3, Cem Yayınevi, s. 826.

Mecmuaların Anadolu sahasında ilk örneklerine XV. yüzyıl başlarında rastlanılmıştır. Bu eserler kendi döneminde veya daha sonraki dönemlerde öne çıkan şiirleri ihtiva ettikleri için bir devrin edebî yapısını anlamlandırma noktasında da oldukça önemli eserlerdir.³ Edebiyat tarihinin en önemli kaynakları arasında olan tezkirelerde yer almayan birçok şair, şiir, tür ve belgeye de yine bu eserler vasıtasıyla ulaşılabilmemiz mümkündür.⁴

“Mecmualar kendi aralarında şöyle bir tasnife tabi tutulabilir: **1. Nazire Mecmuaları:** Mecmuatü'n-nezâir, Câmiü'n Nezâir, Mecmaü'n nezâir, Pervane Bey Mecmuası, Metâliü'n-nezâir. **2. Seçme Şiir Mecmuaları:** Mecmua-i eş'ar (Mecmuatü'l-eş'ar), Mecmua-i devavin (Mecmuatü'd-devavin). **3. Aynı Konu ile İlgili Eserlerin Bir Araya Gelmesi ile Oluşan Mecmualar:** Eş'arnâme-i müstezad, Mecmua-i tevârih, Menâhicü'l-inşa, Mecmua-ı münşeati's-selâtin. **4. Karışık Mecmualar:** Câmiü'l-meâni. **5. Tanınmış Kişilerce veya Derleyeni Belli Kişilerce Hazırlanmış Mecmualar:** Müstakimzâde mecmuası, Ayvansarayî mecmuası, Süleyman Faik Efendi mecmuası, Fasih Ahmed Dede mecmuası, Hattat Hüseyin ve Salih Namık mecmuası.”⁵

“Pek çoğu bir tür el kitabı mahiyetinde olduğundan fazla rağbet gören, ayrıca iddiasız bir isim taşıdığı için kitap yazmaktan kaçınan müellifler tarafından tercih edilen mecmua bundan dolayı Osmanlı dünyasında çok yaygınlaşmış ve bazı türlere ayrılmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır: Tefsir, hadis, fıkıh-hukuk, fetva, ferâiz, sak, kavânin, muâhedât, kelâm-akaid, tasavvuf, dua, hutbe-vaaz: divan, şiir, nazîre, kaside-gazel, na't, methiye, mersiye, muamma, lugaz, rubâî, letâif, destan, lugat-istilah; tarih, münşeât-inşâ, vefeyât, hatt-ı hümayun ve telhisler gibi resmî yazılar, biyografi (terâcim); risâle; fevâid; mûsiki; tıp; havas; astronomi.”⁶

Arapça, Farsça veya Türkçe olmak üzere tek bir dille kaleme alınan mecmuaların yanısıra, bu dillerin ikisinin veya üçünün birlikte kullanıldığı mecmualara da rastlamak mümkündür. Genellikle ilmî ve dinî konularda derlenmiş mecmualar mensur ve Arapça, edebiyat ve sanat konularında derlenmiş olanlar ise manzum ve Farsça-Türkçe olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷

Mecmû'atü'l-Eş'âr'ın Dış Özellikleri Muhtevası ve Bazı Dil Özellikleri

Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Kataloğu'nda 263 numarada *Mecmû'atü'l-Eş'âr* adıyla kayıtlı olan şiir mecmuasının istinsah tarihi ve müstensihi bilinmemektedir. Mecmuanın Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki ilk temellük kaydında *Abdü'n-nebî İbn Ebu Bekir*, sonrasında ise *Eş-Şehîr Bi-Mi'mâr-zâde Es-Seyyid Yahyâ Kâmil Efendi* ismi görülmektedir.

71 varaktan oluşan mecmua 230x135, 125x65 mm. ölçülerindedir. Yıldız şemseli, salbekli, köşebentli, zencirekli, kahverengi deri ciltlidir. Eser tamir gördüğü için zencirek kısımlarının büyük bir bölümü dışarıdan deriyle kapatılmıştır. Mecmuanın kağıdı ise kısmen ebrulu, yıldız halterli, yıldız serpmelidir ve bütün sayfalar tezhiplidir. Yer yer yazılarda köşebent vardır.

³ Ahmet Tanyıldız, “Şiir Mecmualarının Neşri Hakkında”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal of International Social Research*, C.: 5, S.: 21, Bahar 2012, s. 224.

⁴ Yaşar Aydemir, “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Volume 2/3, Summer 2007, s. 123.

⁵ Günay Kut, a.g.e., s. 170-173.

⁶ Mustafa Uzun, “Mecmua”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.: 28, Ankara 2003, s. 268.

⁷ Mustafa Uzun, a.g.e., C.: 28, Ankara 2003, s. 267.

Mecmuanın yazı tipi nesih ve harekeli nesihdir. Satır sayısı genellikle 10'dur; ancak bazı varaklarda bu sayı 8 ile 12 satır arasında değişebilmektedir. Her varak 2 sütundan oluşmakta ve genellikle her sütunda bir şiir yer almaktadır. Yer yer şiirlerin, sayfa çizgisinin üstünde olmak sûretiyle hangi şaire ait olduğu yazılmıştır. Mecmua içerisindeki bazı mükerrer şiirler⁸ de yine aynı yöntemle kaydedilmiştir.

Mecmuanın oluşturulmasında şair adları noktasında alfabetik bir sıralama gözetilmediği gibi, aynı şaire ait şiirler de mecmua içerisinde ardarda değil, farklı varaklarda bulunmaktadır; ancak bu makalede, mecmuadaki şairler ve kullandıkları nazım şekillerinin belirtildiği tabloda şair isimleri alfabetik bir sıralamayla verilmiştir.

Mecmuada çoğunlukla 16. yüzyıl şairlerinin şiirleri yer almaktadır. Mecmuada bulunan toplam 266 şiirin 252 tanesinde mahlas bulunmaktadır.

Mecmua çoğunlukla gazel nazım şeklinden oluşmakta, sonrasında ise 1 murabba ve nazım şekli tespit edilemeyen beyit sayısı 1 ile 3 arasında değişen, mahlas bulunmayan çeşitli şiirler yer almaktadır. Mecmuada yer alan gazellerin büyük bir kısmı 5 beyitten oluşmaktadır. Bunlardan bazıları yayınlanmış olduğu akademik eserlerde daha fazla beyit sayısına sahip olabilmektedir.

Mecmuanın dili Türkçe olmakla birlikte mecmuada şairi belli olmayan 1 tane Farsça şiir mevcuttur. Mecmuada Arapça olarak kaleme alınmış şiir ise mevcut değildir. Yalnızca Edirneli Şevkî'ye ait bir şiirin ilk mısraları Türkçe olup 2. mısraları Arapça yani mülemmâ şeklindedir.

Tablo 1: Mecmuada Yer Alan Şairler ile Kullanılan Nazım Şekli ve Sayısı

Şair	Nazım Şekli ve Sayısı
Āgehī	1 gazel
Āhī	5 gazel
Āhmed	1 gazel
'Ālī	2 gazel
'Amrī	3 gazel
Bākī	162 gazel
Ca'fer	1 gazel
Dervīş	1 gazel

⁸ Bu şiirler Bākī, Firākī, Hāverī, Hayālī ve Şem'ī'ye aittir.

Emrî	6 gazel + 1 beyit
Fazlî	1 gazel
Figânî	2 gazel
Firākî	7 gazel
Fuzûlî	1 gazel
Ĥāverî	2 gazel
Ĥayālî	7 gazel
Ĥayretî	2 gazel
Hilālî	1 gazel
Ĥusrev	1 gazel
İshāk	1 gazel
Mesîhî	3 gazel
Mihrî	1 gazel
Misālî	1 beyit
Müfredî	1 gazel
Necâtî	10 gazel
Nev'î	4 gazel
Revânî	5 gazel
Selmân	1 murabba + 1 beyit
Senâyî	2 gazel
Sırrî	1 gazel
Şahidî	1 gazel
Şem'î	2 gazel
Şevkî	1 gazel

Ṭali'î	1 gazel
'Ubeydî	1 gazel
'Ulvî	8 gazel
Uşûlî	1 gazel
Vuşûlî	3 gazel
Zâtî	2 gazel
Kime ait olduğu bilinmemektedir	3 beyit
Kime ait olduğu bilinmemektedir	1 gazel
Kime ait olduğu bilinmemektedir	1 gazel
Kime ait olduğu bilinmemektedir	3 beyit
Kime ait olduğu bilinmemektedir	2 beyit
Kime ait olduğu bilinmemektedir	1 beyit
Kime ait olduğu bilinmemektedir	2 beyit
Kime ait olduğu bilinmemektedir	1 gazel

Tablo 2: Şiirlerde Yer Alan Bahirler, Kalıpları ve Sayıları⁹

Remel Bahri	
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün	81
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün	46
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün	3
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün	2
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün	1
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün	1

⁹ Mecmuanın 59a varlığında bulunan şiir silik olduğu için vezni tespit edilememiştir.

Hezec Bahri	
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	44
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ülün	15
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'ülün	7
Mef'ülü Mefâ'ilün Fa'ülün	1
Mef'ülü Mefâ'ilün Mef'ülü Mefâ'ilün	1
Muzârî Bahri	
Mef'ülü Fâ'ilätü Mefâ'ilü Fâ'ilün	41
Mef'ülü Fâ'ilätün Mef'ülü Fâ'ilätün	3
Hafif Bahri	
Fe'ilätün Mefâ'ilün Fe'ilün	8
Müctes Bahri	
Mefâ'ilün Fe'ilätün Mefâ'ilün Fe'ilün	7
Mütekârib Bahri	
Fa'ülün Fa'ülün Fa'ülün Fa'ülün	1
Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül	1
Recez Bahri	
Müstef'ilätün Müstef'ilätün	2

Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Kataloğu'nda 263 numarada *Mecmû'atü'l-Eş'âr* adıyla kayıtlı olan şiir mecmuası gerek ünlü, gerekse Türk edebiyat tarihinde adına pek fazla rastlanılmayan şairlerin şiirlerine yer vermesi açısından oldukça önemlidir.

Mecmuada herhangi bir dîvân nüshasına ulaşamadığımız, bazı şiirleri ise daha önce yayımlanmış olan *Firâki*'ye ait 7 şiir mevcuttur; ancak bu şiirlerden biri mecmua içerisinde tekrar edilmiş bir şiir olduğu için mecmuada *Firâki*'ye ait 6 yeni şiir yer almaktadır. Şairin

hayatı hakkında bilgiye ise çeşitli tezkireler ile diğer ilgili çalışmalar vasıtasıyla ulaşmamız mümkün olabilmektedir.¹⁰

Bu makaleyle 263 numaralı şiir mecmuasında yer alan *Firâkî*'ye ait bilinmeyen 6 adet şiiri, gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutması ümidiyle araştırmacıların ilgisine sunuyoruz. Söz konusu şiirlerin mecmuadaki varak numarası, ilgili şiirin sonunda parantez içerisinde belirtilmiştir.¹¹

1

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kesdi zülfin bir haṭā itdi yine nā-gāh dost
Āh kim 'ömr-i dirāzum eyledi kütāh dost
- 2 Bir Hüseyñi mezheb abdālam Ḥasan'dur sevdüğüm
Kim dilümden rüz u şeb düşmez benüm yā şāh dost
- 3 Dost düşman hālūme raḥm itse tañ mı dostlar
Kim benüm yārum benümle gāh düşman gāh dost
- 4 Dostum şol deñlü müştākam cemālūñ görmege
Cān u dilden āh idüp her bir kılum dir āh dost
- 5 Ben **Firākî** bir faḳîr u derd-mendüm kim şehā
Āsitānuñda direm her şubḥ u şām Allāh dost

(51a)

2

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Ālemüñ hāli 'acebdür sen ḳandasın ben ḳandayın
Sāḳıyā inşāf ide sen ḳandasın ben ḳandayın
- 2 Dil giriftār olalı çah-ı zenaḥdānuñda āh
Başuma dar oldu kevn dünyā hemān zindāndayın
- 3 Başḳa bu hicrān helāk eyler beni a dostum
Kim 'adūlar 'ālem-i vuşlatda ben hicrandayın
- 4 Sındı gönñlüm zevraḳı düşdüm belā gird-ābına

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kadir Güler, "Kütahyalı Firâkî ve Bilinmeyen Şiirleri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/1, Winter 2010; Ersoy Ersen (2003). *XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şâirler ve Kütahya'da Edebî Muhit*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

¹¹ Şiirlere varak numaralarının verilmesinde, mecmua üzerinde müteselsilen ve de varak esasına göre verilmiş olan latin rakamları esas alınmıştır.

İy haṭ-ı dil-ber baña hıızır ir ki çaḡ ‘ummādayın

- 5 İcerüñ her kāfirüñ bir cām-ı zehr-ālūdını
İy **Firākī** Cem gibi şankim Fireng-istān’dayın

(53b)

3

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün

- 1 Kanda baḡsam andasın āh iy ḡamer hercā’isin
Gün gibi dünyāyı ser-tā-ser gezer hercā’isin
- 2 Serv-i bālāsın velī alçaḡlara meylüñ senüñ
Şu gibi her yaña bir gönli aḡar hercā’isin
- 3 Yanumuzda tañ degül bir dem ḡarāruñ olmasa
Çünkü sīm ü zer gibi iy sīm-ber hercā’isin
- 4 Bülbül-i şūrīde-veş ben zār zārī aḡların
Āh kim sen gül gibi yüze güler hercā’isin
- 5 İy **Firākī** ol ḡamer-ruhsāra hercā’i dime
Sende gün başına bir dil-ber sever hercā’isin

(61a)

4

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Getür zülf-i ruḡ-ı dil-dārdan bñ
Umulan iy şabā senden budur bu
- 2 Lebinden bñse ‘ahd ider baña yār
Ne hoş söyler yalanı tatlu tatlu
- 3 Yerinüñ şuyı çıkmışdur meḡer kim
Gözümdeñ anuñ için gitdi uyḡu
- 4 Atar yabana ol ebrü kemān āh
Yolında oḡ gibi kim olsa toḡru
- 5 **Firākī** tañ degül ṡurmazsa yaşuñ
Yeñilmez yüce yirlerden aḡan şu

(63b)

5

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 ‘Ālemün ḥāli ‘aceb gizlü mu‘ammā ancaḳ
Kime hāy u kime vāy özge temāşā ancaḳ
- 2 Cūy-ı eşk ile dönelden berü ṭolāb-ı felek
Bāğ-ı dehr içre biten mīveler ayva ancaḳ
- 3 Bülbülün gül-şen-i ‘ālemde hezār iy yüzi gül
Saña bir ben degülin ‘āşık-ı şeydā ancaḳ
- 4 Bend-i zülfinde gören dir dil-i sevdā-zede
Be bu āşüfte vü dīvāne vü rüsvā ancaḳ
- 5 İy **Firākī** yüri var başuña sultān ol kim
‘Ālemün salṭanatı bir ḳuru ğavgā ancaḳ

(67b)

6

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 İy ser-i kūyı nigārumdan esen bād-ı nesīm
Gel beni iḥyā ḳıl iḥyā kim remīm oldum remīm
- 2 Memleketler seyr iden yāruñ dehānı şevḳine
Ḥasret-ābād-ı ‘adem mülkinde olmuşdur muḳīm
- 3 Derd-i dil-berden ḥalāş olmam temannā eyleme
Virdügün şerbetleri zehr itme baña iy ḥakīm
- 4 Bile bulundum belā-yı ‘ışḳa dündükden beri
Tā ebed yādumdadur ol ‘ahd u peymān-ı ḳadīm
- 5 İy **Firākī** muşḥaf-ı ḥüsn-i nigāruñ evvelin
Oḳı dirseñ uşda bismillāhiraḥmānirrahīm

(69b)

SONUÇ

Bu çalışmayla mecmuaların, Klasik Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan veya adı pek fazla duyulmamış şairlerin şiirlerine de yer vermesi bakımından oldukça önemli eserler olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Kataloğu'nda 263 numarada *Mecmû'atü'l-Eş'âr* adıyla kayıtlı olan şiir mecmuasının dış özellikleri, muhtevası ve bazı dil özelliklerine ilişkin bir tanıtımı yapılmıştır. Bu çerçevede mecmuada yer alan şairler ve kullandıkları nazım şekilleri ile mecmuadaki şiirlerin bahir ve kalıplarını ihtiva eden tablolara yer verilmiştir.

Ardından makalenin önemli bir bölümünü temsil eden, mevcut bir dîvânına ulaşamadığımız *Firâkî*'ye ait 6 bilinmeyen şiiri, gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutması ümidiyle araştırmacıların ilgisine sunulmuştur.

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: sayfa

KAYNAKÇA

- AYDEMİR Yaşar, “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, **Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Volume 2/3, (Summer 2007), s. 122-137.
- ERSOY Ersen (2003). **XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şâirler ve Kütahya’da Edebî Muhit**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- GÜLER Kadir, “Kütahyalı Firâkî ve Bilinmeyen Şiirleri”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 5/1, (Winter 2010), s. 1037-1066.
- KUT Günay, “Mecmualar”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler**, C.: VI, Dergah Yayınları, İstanbul 1986, s. 170-177.
- TANYILDIZ Ahmet, “Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal of International Social Research**, C.: 5, S.: 21 (2012), s. 224-239.
- ÖZKIRIMLI Atilla, “Mecmua”, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.: 3, Cem Yayınevi, s. 826-829.
- UZUN Mustafa, “Mecmua”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.: 28, Ankara 2003, s. 265-268.